

Hem Dezavantajlı Hemde Kadın Olmak

To Be Both Disadvantage and Women

Çağla Yiğitbaş

Giresun Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı, Giresun, Türkiye

ÖZET

Literatürde dezavantajlı grup kavramının; dışlanmış grup, savunmasız veya korunmasız grup, marjinal grup, risk grubu veya sınıf altı grup gibi farklı tanımlamaları vardır. Nedenleri arasında; kaynakların yokluğu, kaynakların ulaşılmazlığı, toplumsal bakış, devlet politikaları, kurumsal uygulamalar ve sosyal şartlar vardır. Dezavantajlılığı oluşturan birincil faktör cinsiyettir. Diğer faktörler ise (örn: dini özellikler, anadil ya da coğrafi köken gibi özellikler), toplumdan topluma kültürden kültüre değişebilen “görel” özelliklerdir. Bu grupların toplumsal hatta ekonomik yaşama katılım oranları, şansları ve hatta uyumları da oldukça düşük düzeydedir. Dezavantajlı grupta yer alan bireyler toplumun büyük kesiminin ulaşabildiği özerklik, teşvik, sorumluluk, öz saygı, topluluk desteği, sağlık, eğitim, sermaye, bilgi, istihdam gibi kaynaklara ulaşamamakta ya da onların buralarda kullandıkları araçları kullanamamaktadır. Dezavantajlı grup olma aslında bir çatı kavramdır. İçerinde işsizler, göçmenler, kadınlar, engelliler, mülteciler, göçmenler, eşcinseller, yoksullar ve çocuklar gibi kesimleri barındırmaktadır.

Bu derlemenin amacı Türkiye’deki kadınların dezavantajlılık durum ve düzeylerini ele almaktır. Çünkü birçok alanda farklılıklar olduğu görülmektedir. Örneğin sağlığa erişim açısından bakıldığında göçmen kadınların bu haktan yararlanma durumları oldukça yüksek düzeyde olmasına rağmen aynı durum ülkede yaşayan kadınlar için benzer değildir. Yine işgücüne katılım açısından bakıldığında, ülkedeki kadınların durumunun göçmen dezavantajlı kadınlarınkinden çok daha iyi olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dezavantajlılık, Kadın, Dezavantajlı Kadın

ABSTRACT

In literature, the concept of disadvantaged group; there are different definitions such as excluded group, vulnerable or vulnerable group, marginal group, risk group or subclass group.

Among the reasons of disadvantage are ; lack of resources, inaccessibility of resources, social outlook, state policies, institutional practices and social conditions. The primary factor that constitutes a disadvantage is gender. Other factors (eg, religious characteristics, mother tongue, or geographical origin) are, relative is characteristics, which can vary from culture to culture. The participation rates, chances and even the harmonization of these groups in the social and economic life are also very low. Individuals in the disadvantaged group do not have access to resources such as autonomy, encouragement, responsibility, self-esteem, community support, health, education, capital, knowledge, employment or access to the tools used by them. Being a disadvantaged group is actually a roof concept. They include the unemployed, migrants, women, disabled people, refugees, migrants, homosexuals, poor and children.

The aim of this review is to address of disadvantageous situation and level women's disadvantageous in Turkey. Because there are differences in many areas. For example, in terms of access to health, the status of migrant women is very high but the situation is not similar for women living in the country. Again in terms of labor force participation, it is seen that the situation of women in the country is much better than that of migrant disadvantaged women.

Key Words: Disadvantage, Women, Disadvantaged Women

Giriş

Dezavantajlılık ve Nedenleri: Dezavantajlılık Batı dillerinden Türkçe’ye doğrudan geçmiştir ve toplumun genelinin ulaştığı otonomi, bilgilendirme, istihdam gibi pek çok hakka bireysel ya da sistemsel araçlarla ulaşamamayı içermektedir (1). Literatürde; dezavantajlı grup, dışlanmış grup, savunmasız veya korunmasız grup, marjinal grup, risk grubu veya sınıf altı grup gibi farklı tanımlamalarla yer alan dezavantajlı grup kavramını Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü 1998 yılında “*Belirli özelliklerinden dolayı toplumsal ve ekonomik olarak entegre olma şansı sınırlı ya da hiç olmayan*” olarak tanımlamıştır. Dezavantajlılıkta

kendi kendine yetememe söz konusudur ve nedenleri çok çeşitlidir. Örneğin kaynakların olmayışı ya da kaynakların ulaşılmazlığı gibi nedenlerin yanında politikalar, uygulamalar ya da sosyal algılar da nedenler arasındadır (2). Dezavantajlılığın nedenlerini kabaca iki başlık altında toplanmakla birlikte (cinsiyet gibi kişiye özgü olan ve din, dil, etnik ya da mezhepsel özellikler gibi toplumdan topluma hatta kültürden kültüre değişen özellikler) yaygın olarak beş grupta incelenmektedir.

Bunlar;

Cinsiyet: İster geleneksel isterse modern toplumlarda olsun kadınların dezavantajlılığı çok daha dikkat

çekicidir. Özellikle kamusal ve/veya kurumsal alanlarda kadın aktivitelerindeki sınırlılık çok daha belirgindir.

Bedensel Durum: Bedensel farklılıkları olan bireylerin kültürel, sosyal ve ekonomik zeminlerde rekabet etmesi çok zordur. Bu bireyler sahip oldukları bedensel engellerin yanı sıra, kendilerine toplumun affettiği değerlerle de baş etmek zorundadırlar.

Yaş: Yaş değişkeni açısından hem çocuk olmak hem de ileri yaşta olmak belirleyicidir. Her iki grubunda bağımlı olmaları dolayısıyla üretimde yer almamaları dezavantajlılıkları açısından öncül sebeptir.

Sosyal Tabaka: Kişilerin dezavantajlı grup sayılmalarında bağlı oldukları sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik tabaka da belirleyicidir. Her iki koşul açısından yetersiz olanlar dezavantajlı pozisyona daha kolay gelebilmektedir.

Etnik ve Dinsel Köken: Dini ya da etnik grup üyeliği bireylerin ya kendi tercihleridir ya da doğum nedeniyle doğrudan içinde buldukları konum nedeniyledir. Her iki koşulda da etnik ya da dini köken bireyin çoğunlukta olmadığı bir grubun üyesi olması durumunda dezavantajlılığı oluşturabilmektedir (1).

Dezavantajlı Olmanın Tehlikeleri: Dezavantajlıların karşı karşıya kalabilecekleri sorunlar; temel ihtiyaçların yetersiz karşılanması ya da karşılanamaması, kaynaklara ulaşamama ya da yetersiz ulaşma, hizmetlere ulaşamama, uygun barınma koşullarına sahip olmama, yeterli gelire sahip olmama, sosyal ihtiyaçlarını karşılayamama, yoksulluk ve yoksunluk içinde olma, eğitim alamama, yeterli güvenliğe sahip olamama, şiddet ortamlarında bulunma, şiddete maruz kalma, fiziksel engelli olma, kendini gerçekleştirememe, siyasal alanda karar mekanizmalarına katılamama ve biyolojik, sosyal ve siyasal gereksinimlerini karşılayamama şeklinde sıralanabilir.

Kadınların Dezavantajlı Olmasının Nedenleri: Birçok sebepten özellikle de geleneksel düşünce kalıplarından dolayı, ekonomik ve siyasal açılardan az gelişmiş toplumlarda göz ardı edilen sosyal dezavantajlı gruplar arasında en önemli grubu kadınlar oluşturmaktadır. Türkiye, geleneksel değer yargılarının ve modern kurumsallaşma anlayışının bir arada yaşandığı toplumsal yapı özelliğindedir (1).

Sosyal ve ekonomik hayatta etkin rol oynayan kadınların yaşamın her alanında karşılaştıkları sorunlar nedeniyle dezavantajlı olmaları demokratikleşme ve kalkınmayı olumsuz etkilemektedir (3). Kadının fiziksel gücü, bazı dinlerin kadına karşı önyargılı kuralları ve pratikleri, geleneksellik özelliğini devam ettiren sosyal çevre, kültürel kodlar, hane içi rol ve sorumluluklar, kadının dezavantajlı olmasının nedenleri arasındadır (4).

Kadınların Yaşadıkları Dezavantajlılık Halleri:

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren kadınlar; eğitim alma, sağlık hakkını kullanma, çalışma hayatında olma, siyaset ve karar alma mekanizmalarında olma gibi pek çok alana hem katılımında hem de şiddetle karşı karşıya kalmada erkeklere göre daha dezavantajlı konumdadırlar (5). Avrupa Konseyi dezavantajlı gruplar için; uzun süreli bakım, sağlık, sosyal güvenlik, barınma ve istihdam gibi hizmetlerin genel kamu ve sosyal hizmetlerin ayrılmaz bir parçası olduğunu belirtmiştir (6).

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 2013'te kabul edilen "BM Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri 52 Minimum Gösterge Seti", Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından ilk defa 2017 yılında yayımlanmıştır. Bu raporun açıklama kısmında; "kadınların sosyal ve ekonomik konumlarını iyileştirmek için sorumluluğu bulunan tüm tarafların çalışmalar yapmasına ve olumsuz göstergelerin işaret ettiği alanlarda iyileştirilmelerin yapılmasına" vurgu yapılmaktadır (5).

Kadınların sağlık sektöründe yaşadıkları dezavantajlılık halleri:

Her yaş grubunda görülebilmekle birlikte, kadınların toplumsal ve ailevi baskılardan dolayı sağlık hizmetlerinden faydalanamadıkları bilinmektedir (7). Bu durumla en fazla üreme ve cinsel sağlık sorunlarında karşılaşmaktadır (8).

TÜİK'in en sonuncusunu 6 Mart 2019'da yayınladığı bir sonrakini Mart 2020 de yayımlayacağını açıkladığı raporda sağlığa ilişkin veriler açısından bakıldığında; ülke nüfusunun %49.8'ini oluşturan kadınların yaşam sürelerinin erkeklerden uzun olduğu belirtilmektedir. 65 yaş ve üstü yaşlı grupta yaşayanlar açısından kadınların oranlarının (%55.9) erkeklerinkinden (%44.1) fazla olduğuna, doğuştan hayatta kalma süresinin kadınlarda 80.8 yıl erkeklerde ise 75.3 yıl olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bir diğer veri ise kadın erkek ölüm nedenlerine ilişkin olup her iki cinsiyet açısından fark olmadığı belirtilmektedir. Kadınlarda ölüm nedenleri açısından erkeklerinki ile aynı olacak şekilde sırasıyla; kardiyovasküler sistem hastalıkları, benign ve malign tümörler ve solunum sistemi hastalıkları vardır. Açıklanan verilere göre, mutlu olduğuna inanan erkek oranı kadın oranından %7.4 daha azdır ve medeni hal de mutluluk algısı açısından farklılık oluşturmaktadır. Bu bağlamda evli ve mutlu olan kadınların oranı erkeklerinkinden %9.1 kat daha fazladır. TÜİK raporunda eğitim süresi açısından bildirilen cinsiyetler arası farklılıkta dikkat çekicidir (9).

Kadınların eğitim ve evlilikte yaşadıkları dezavantajlılık halleri:

Dünyada 63 milyondan fazla kız çocuğu eğitim hayatından mahrum olup eğitime devam edememektedir. Yapılan hesaplamalar bir erkek çocuğuna karşılık iki kız çocuğunun eğitim

hayatının olmayacağını göstermektedir. BM 2030 gündeminde kadınların eğitim hayatından mahrum olmasını küresel ölçekte sorun olarak ele almıştır. Kadınların kamusal ve özel alanlarda güçlendirilmesini bunun için de kaliteli eğitime kavuşturulmasını, kız çocuklarına ve kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılıkla mücadele edilmesini hedefleri arasına almıştır (10).

BM Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund=UNICEF) tarafından yapılan açıklamaya göre, Türkiye'de 2016 yılında 15 yaş ve üzerindeki kadınların %28.2'si 18 yaşından önce evlenmiştir. Ayrıca, 2015 yılında 16-17 yaşlarında 31.300 kız çocuğu evlendirilmiştir. Yine aynı yıl 18 yaşından küçük 18 bin kız çocuğu ve 15 yaşından küçük 240'ı aşkın kız çocuğunun doğum yaptığı kayıtlara geçmiştir. TÜİK tarafından 2019 yayımlanan raporda bildirildiğine göre ise; 25 ve üstündeki yaşta olanlarda en az bir eğitim düzeyini tamamlama açısından Türkiye'deki kadınların oranları erkeklerinkinden %11.9 daha azdır (9).

Küresel ölçek açısından değerlendirildiğinde evlendirilme açısından da durum kız çocuklarının aleyhinedir. Başlıca kalkınmakta olan ülkelerde olmak üzere kız çocuklarının üçte biri henüz 18 yaşına gelmeden evlenmeye itilmektedir. En kötüsü de dokuzda bir oranında kız çocuğunun 15 yaş öncesinde evlendirilmesidir. UNICEF 2050 yılına kadar önlem alınmaması durumunda çocuk gelin sayısının 1.2 milyara ulaşacağını bildirmektedir (10).

TÜİK 2010-2017 evlenme istatistiklerine göre ise; Türkiye'de 20-24 yaş grubunda olup 18 yaşından önce evlenmiş kadınların oranı 2010 yılında %8.2 iken bu oran 2017 yılında %6.2 olmuştur (9).

Kadınların istihdam sektöründe yaşadıkları dezavantajlılık halleri: Geleneksel anlayış içerisinde kadının temel ve birincil görevi, ev içerisinde annelik ve çocuk bakımını sürdürürken komşuluk ve akrabalık ilişkilerini de yerine getirmek şeklinde olduğundan kadınların işgücüne katılımları çoğu zaman istenen düzeye ulaşamamaktadır.

Pek çok toplumda var olan; erkek egemen aile tipi, çocuk ya da aile bireylerinin bakımı konusunun kadının rolleri arasında görülmesi şeklinde mevcut olan geleneksel bakış açısının yanı sıra mali açıdan uygun çocuk bakım hizmetlerinin olmayışı ya da yetersizliği, özellikle kentlerde kadınların çalışma hayatına katılımını daha da zorlaştırmaktadır.

Dünya da olduğu gibi Türkiye'de de istihdama katılan kadınlarda kayıt dışı, sigortasız ve sendikasız çalışmak şeklindeki sorunların yanı sıra çoğunlukla tarım, az oranda sanayi ve hizmet sektöründeki işlerde yer bulabildikleri görülmektedir. Öte yandan iş gücüne katılan kadınların çalışma koşulları da olumsuzluklar

içermektedir. Kadınların iş hayatında yüz yüze kaldıkları problemlerin başında cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılık gelmektedir (11).

Türkiye'de Hane halkı işgücü araştırması verilerinin sunulduğu TÜİK raporunda; 15 ve üstündeki yaşta olanlarda istihdama katılım açısından kadınların oranlarının erkeklerdekenden %36.6 daha az olduğu belirtilmektedir. Kadınların istihdama katılımında erkeklere göre en fazla yer aldıkları sektörün hizmet sektörü olduğuna vurgu yapılmaktadır. İstihdamdaki bireylerin bakmakla yükümlü oldukları bireyler açısından yüklendikleri sorumlulukların oranları açısından durum kadınların lehine olarak bildirilmiştir (9).

Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerine göre; yükseköğretim mezunu olan kadınların istihdamı açısından, Türkiye'deki kadınlar Avrupa Birliği (AB) ülkelerindeki kadınlar açısından en düşük istihdam oranına sahiptir. AB ülkelerin 2017 üçüncü çeyreğine göre yüksek öğretim mezunu olan kadınların işsizlik oranı Türkiye'de %21.3 iken, AB ülkelerinde bu oran sadece %5.1'dir (12).

Kadınların kamu yaşamı ve karar almada yaşadıkları dezavantajlılık halleri: TÜİK verilerine göre; Türkiye'de bakan olarak çalışan kadın oranı son 12 yılda %8.3 oranında artmıştır. Raporda 2017-2018 eğitim öğretim sezonunda akademik hayatta yer alan kadınların oranlarında (%31.2) on yıl öncesine göre %3.8'lik bir artış olduğuna vurgu yapılmaktadır. Benzer şekilde bazı mesleklerde kadınların varlığındaki artışa da vurgu yapılmaktadır. Örneğin Büyükşehir olan kadın oranının son on yılda %11.3, yönetici pozisyonunda olan kadın oranının ise son beş yılda %2.9 oranında arttığı açıklanmaktadır. TÜİK raporunda Hane Halkı Bilişim teknolojileri kullanım oranları kıyaslamaları da yapılmış olup internet kullanan kadınların erkeklerden %14.5 daha az olduğu açıklanmıştır (9).

Kadınların şiddete maruz kalmada yaşadıkları dezavantajlılık halleri: Şiddete yüklenen anlam toplumdaki topluma hatta zamandan zamana değişebilmektedir. Şiddeti ortaya çıkaran hatta şiddete meşruluk kazandırmaya çalışan kültürel özellikler önemlidir (13). Kadına yönelik şiddetin nedenlerine yönelik araştırmalarda sıklıkla Heise (1998) tarafından önerilen Ekolojik Model temel alınmaktadır. Ekolojik Model'de farklı düzeylerdeki etmenler iç içe dört halka şeklinde kurgulanmakta, en içteki halka bireylerin kişisel özelliklerini (örn., demografik özellikler, alkolün kötüye kullanımı, çocuklukta şiddete maruz kalma), ikinci halka ilişkinin özelliklerini (örn., karar alma sürecinde bireyler arası eşitsizlikler, evlenme şekli, çiftler arası çatışma, maddi gelir üzerindeki kontrol), üçüncü halka sosyal etkenleri (örn., çekirdek/geniş aile gibi aile türleri, ailenin yaşadığı

yerleşim birimi, yakın çevrenin şiddete karşı tutumları), son halka ise toplumun özelliklerini (örn., ataerkil toplum düzeni, cinsiyetçilik, sınıfsal eşitsizlikler) temsil etmektedir (14).

Kamusal ya da özel yaşam alanlarındaki her türlü baskı hatta rastgele bile olsa özgürlüğü engelleme yönündeki her türlü güç kadınlara sadece fiziksel değil aynı zamanda ruhsal, sosyal hatta ekonomik zararlar vermektedir. Kadınlığını varlığını, kimliğini yok sayan anlayış ve yaklaşım sadece kadının kendisine değil, kadının birlikte yaşadığı aileye hatta topluma yansıyan sonuçlar doğurmaktadır. Kadına uygulanan şiddet maalesef Türkiye'nin de bir gerçeğidir (15). 15-59 yaş aralığındaki kadınların dahil edildiği ve Türkiye'nin 12 bölgeye ayrıldığı bir çalışmada kadınlarla yüz yüze görüşülmüştür. Bu çalışmanın sonuçlarına göre ülkede; her üç kadından biri herhangi bir nedenle şiddete uğramaktadır. Bu oran kırsal alanda kentsel alandakinden %2 daha fazladır. En fazla uygulana şiddet türü fiziksel şiddettir (% 36) sonrasında ise cinsel şiddet gelmektedir (% 12), her iki şiddete maruz kalan kadın oranı ise % 38'dir (16).

TÜİK tarafından en son yayınlanan raporda ise; son 12 ayda eşinden veya partnerinden fiziksel şiddet gören kadın oranı %9.9, cinsel şiddet gören kadın oranı %7.0, duygusal şiddet/istismar gören kadın oranı ise %24.7'dir.

Türk toplumu kadınlara ilişkin beklenti ve tutumlar açısından hem geleneksel hem de modern anlayışların olduğu sisteme dâhildir. Öte yandan Türkiye'deki kadınlar, dezavantajlılığın hem değiştirilebilir hem de değiştirilmez nedenleri açısından istendik düzeylerin altında yaşam koşullarına da sahiptir. Bu kısır döngü ise, sonuçları ve çarpan etkisi açısından ele alındığında pek çok sorun için de (çocuk, aile vb alanlar) tetikleyici olmaktadır. Kadınların dezavantajlılıklarına ilişkin hem kendi algılarının hem de partnerlerinin algılarının araştırılması, toplumun bakış açısını göstergelemek ve mevcut durumun nedenlerine yönelik çözüm önerileri açısından faydalı olabilir. Öte yandan; toplumun eğitim, gelir, istihdam seviyesinin iyileştirilmesi, sosyal yaşam alanlarının zenginleştirilmesi gibi yol haritalarıyla bu tür sorunların önüne geçilmesi mümkün olabilir.

Kaynaklar

1. Elmas A. 1923-2016 yılları arası Hükümet Programlarında Dezavantajlı Gruplar. *Social Sciences Studies Journal* 2018; 4(15): 945-953.
2. Caillods F. Education strategies for disadvantaged groups: Some basic issues. UNESCO, International Institute for Educational Planning.

- <https://pdfs.semanticscholar.org/1ceb/c3fc79b5bec443a544af37b9338225eab9e4.pdf>. (ET: 28.03.2019).
3. Özaydinlik K. Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye'de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 2014; 14(33): 93-112.
  4. Yeşilorman M. Toplumsal eşitlikte kör nokta: kadın eşitsizliğine genel bir bakış. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2001; 11(2): 269-280.
  5. KSGM. Türkiye'de Kadın. Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. <https://kadininstatusu.aile.gov.tr/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani>. (ET: 28.03.2019)
  6. Çeviker A, Mumcu HE, Şekeroğlu MÖ, Bayrak M. UNICEF'e göre Türkiye'de dezavantajlı kabul edilen grupların sportif etkinliklerle sosyal uyumunun sağlanması. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2018; 12: 221-238.
  7. Coşkun A, Özdilek R. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği: sağlığa yansımaları ve kadın sağlığı hemşiresinin rolü. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2012; 9(3): 30-39.
  8. Bal MD. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine genel bakış. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi* 2016; 1(1): 15-28.
  9. TÜİK İstatistiklerle Kadın, 2018. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?sessionid=GLnXcc8TVGMZ20SYGN5GwzZB7SBQYs8zBtcX47Q8Xc1s8DQvQNDH1233101603?id=30707>. (ET: 28.03.2019)
  10. BM-Türkiye 2019. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Hedef Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. <http://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/docs/8martnotedesign.pdf> (ET: 29.03.2019)
  11. Gül H, Yalçınoğlu N, Atı ZC. Türkiye'de çalışma yaşamında kadının konumu ve sorunları. *TAF Preventive Medicine Bulletin* 2014; 13(2): 169-176
  12. Uyar V. 2018'de kadın istatistikleri. <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/2018-de-kadin-istatistikleri>. (ET 28.03.2019)
  13. Moses R, "Şiddet Nerede Başlıyor?" *Cogito*, Sayı 6-7 1996; Çeviren: Ayşe Kul, İstanbul; Yapı Kredi Yayınları.
  14. Boyacıoğlu İ. Düünden bugüne Türkiye'de kadına yönelik şiddet ve ulusal kadın çalışmaları: Psikolojik Araştırmalara Davet. *Türk Psikoloji Yazıları*, Kasım 2016; 19 (Special Issue): 126-145
  15. KSGM. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020). Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. <https://kadininstatusu.aile.gov.tr/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani>. (ET: 28.03.2019)
  16. Ediz A, Altan Ş. Türkiye'de kadına yönelik şiddet üzerine bir alan araştırması. *TBB Dergisi* 2017 (özel sayı); 398-410.